

EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Mogyoródi Emese

A Szókratész-per

Jelen tananyag a Szegedi
Tudományegyetemen készült az Európai
Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Szegedi Tudományegyetem
Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.
www.u-szeged.hu
www.szechenyi2020.hu

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

EFOP-3.4.3-16-2016-00014

A SZÓKRATÉSZ-PER

Dr. habil. Mogyoródi Emese

6. Téma

A Szókratész per és a politika

Szegedi Tudományegyetem
Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.
www.u-szeged.hu
www.szechenyi2020.hu

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával. Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

6. TÉMA: A SZÓKRATÉSZ-PER ÉS A POLITIKA

Mogyoródi Emese

1. Lecke

A per történelmi előzményei

10 – 15 PERC

A peloponnészoszi háború

A Szókratész-perre egy társadalmi és politikai értelemben zűrzavaros, traumatikus történelmi időszakot követően került sor. A periklészi „aranykornak” a 2. peloponnészoszi háború vetett véget, mely Athén és Spárta között tört ki, és 27 évig tartott (431-404).

A háborút a két nagy szövetséget (a Déloszi Szövetség, Athén vezetésével, és a Peloponnészoszi Szövetség Spárta vezetésével) alkotó, legerősebb polisz, Athén és Spárta közötti, 479-től egyre erősödő területi és befolyásolási övezeti konfliktus előzte meg, mely először 460-446/5 között vezetett nyílt harcokhoz (1. peloponnészoszi háború), majd békekötést követően („30 éves béke”: 446/5) egy hosszabb, Athén vereségével végződő háborúhoz (431-404) (erre szokás „a peloponnészoszi háborúként” utalni).

A szövetségi konfliktusokkal, felkelésekkel, diplomáciai lépésekkel tarkított háború során Athénon belül politikai „klikkek” (baráti körök, *hetaireia*) alakultak ki: oligarchia- és demokrácia-barát politikai irányvonalak, melyek közül az előbbieket konzervatívabb, arisztokratikus társadalmi szerveződés, az utóbbiak a demokratikus

alkotmány hívei voltak. (A spártai alkotmány az előbbiekkal volt rokon, noha Spárta a saját érdekkörein belüli *polis*ok számára megengedte a demokratikus alkotmányokat is.)

A két klikk csatározása során jött létre, **oligarchikus hatalomátvétellel**, a **Négyszázak tanácsa** (411), akik 5000-re (később 3000-re) korlátozták a választható polgárok létszámát, miközben Athén szövetségeseinek száma egyre csökkent. A spártaiak megszerezték Perzsia támogatását, miközben Athénban hármass hatalom alakult ki: az **Alkibiadész** vezette flotta, a **négyszázak** és a Thérámenész által vezetett **ötezrek**. Néhány athéni győzelem után (Künosszéma, Küzikosz, 411) a spártai flotta élére a kiemelkedően tehetséges hadvezér, **Lüszandrosz** került (408), akinek sikerült jelentős támogatást szereznie a perzsa Kürosztól, és 407-ben legyőzte az athénieket.

Francesco Antonio Grue (1618-1673):
Lüszandrosz és Kürosz találkozása
(majolika, Abruzzo)

Vö: 6. Téma,
2. Lecke

406-ban a háború Athén utolsó győzelmét aratta az **Arginuszai** szigetekenél, azonban a **hazatérő hadvezéreket** – Thérámenész vádjai alapján – a Népgyűlés **kivégeztette**, és ezzel elvesztette minden esélyét a háború megnyerésére vagy a békekötésre, és a Lüszandrosz vezette spártai hajóhad ellen **Aigoszpotamoinál** végső vereséget szenvedett (**405**). Thérámenész vállalta magára a tárgyalást a spártaiakkal, hónapokig húzta a tárgyalást, mivel azonban Spárta elzárta a gabonautánpótlás útvonalát, az athénieknek nem volt más választásuk, mint kapitulálni:

LYSANDER HAS THE WALLS OF ATHENS DEMOLISHED.

- az Athén legfőbb védelmét biztosító **Nagy falakat lerombolták**,
- átadták **hajóhaduk** nagy részét,
- **visszahívták** a száműzött **arisztokratákat** (a négyszázakkal egyetemben),
- **lemondtak** minden Attikán kívüli birtokról,
- **beléptek a Peloponnészoszi Szövetségbe**, és Spárta csatlósáivá váltak.

A Harminc Zsarnok és a polgárháború

A peloponnészoszi háború végére (404. április) Athénban már az **oligarchia** párti politikai klikk volt hatalmon. Vezetőik a mérsékeltabb **Théramenész** és a radikálisabb **Kritiasz** (Platón anyjának unokatestvére, aki megfordult Szókratész köreiben is). A Harminc Zsarnok és támogatóik (akik a visszahívott Négyszázak közül kerültek ki) **Lüszandrosz** segítségével radikális leszámolásba kezdtek:

- **hatályon kívül helyezték a törvényeket**, és a Népgyűlést arra kényszerítették, hogy egy új alkotmányt létrehozó testületet nevezzenek ki;
- **új Tanácsot neveztek ki**, és a Peiraieusz (az athéni kikötő) parancsnokságára a Tízeket, poroszlókként a Tizenegyeket;
- **kivégeztették a demagógokat** és a **szükophantákat** (feljelentőket);
- **spártai helyőrséget** helyeztettek az Akropoliszra;
- törvényt hoztak róla, hogy **a háromezreken kívül bárkit bírósági tárgyalás nélkül kivégeztethetnek**;
- **tömegesen végeztettek így ki polgárokat és betelepülőket** (*metoikosz*), és kobozták el vagyonukat (így szereztek pénzt); maguk között megegyeztek, hogy mindannyian sajátkezüleg ölnek meg egy-egy *metoikoszt*, hogy a közös bűn miatt egyikük se lehessen áruló.

Théramenész azt szorgalmazta, hogy hivatalosan jelöljék ki a Háromezreket, azonban a radikális **Kritiasz** ebbe nem ment bele, ehelyett kivégeztette. Nyárra a terror légköre elviselhetetlen volt, a demokraták tömegesen menekültek Athénból; a kivégzettek száma ekkorra meghaladta az 1500-at, és kitört **a polgárháború**.

A demokraták **Thraszübulosz** vezetésével és a spártai király, Pauszanasz támogatásával felkelést szerveztek, visszahódították a Peiraieuszt, és a **munükhiai csatában** – ahol maga Kritiasz is életét vesztette – végleg legyőzték a Harmincakat és társaikat (403. eleje).

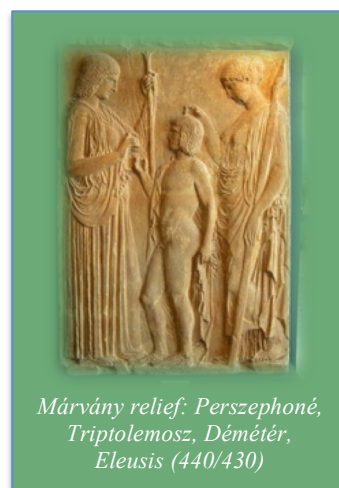

„A demokráciát a spártai fegyverek oltalmában restaurálták.” (Hegyí Dolores – Kertész István – Németh György – Sarkady János: *Görög történelem a kezdetektől Kr.e. 30-ig*. Osiris kiadó, Budapest 1995, 219.o.)

A túlélő oligarchák Eleusziszba menekültek, ahol önálló oligarcha államot hoztak létre, amivel kettéosztották Attikát. (Ezt csak 401-ben sikerült felszámolni, amikor a demokraták meggyilkolták az oligarcha állam vezetőit.) Ekkorra már az oligarchia pártiak között többségbe kerültek a mérsékeltek, létrehozták a Háromezrek gyűlését, akik azután Eukleidész arkhón évében (403. nyarán) kiegyeztek a Thraszübulosz vezette demokratákkal.

A demokraták figyelemre méltó intézkedéssel kezdték meg politikai tevékenységüket: létrehozták a történelem első amnesztia törvényét (403), melynek értelmében a Harmincakon és közvetlen segítőiken (Tízek, Tizenegyek) kívül senkit nem lehetett törvény elé idézni a Harmincak alatt, illetve a polgárháború idején elkövetett büntettekért. Hiszen a Harmincak – zsarolással, vagy megfélemlítéssel – sokakat kényszerítettek rá, hogy bevonják őket büntetteikbe, hogy ezáltal zsarolhatóvá váljanak, és a továbbiakban készségesen szolgálják politikai törekvéseiket.

A demokráciát 403. nyarán teljesen restaurálták, Attikát Eleuszisz visszafoglalásával egyesítették, az életben maradt Harmincakat és segítőiket kivégeztették. Az athéni demokrácia mindazonáltal soha nem volt képes az V. század közepére jellemző viszonyait teljesen visszaállítani, az összgörög szövetség pedig, melyet Spártával szövetkezve a perzsák ellen létrehozott, nem jöhetett többé létre.

További olvasmányok:

Hegyí Dolores – Kertész István – Németh György – Sarkady János: *Görög történelem a kezdetektől Kr.e. 30-ig*. Osiris kiadó, Budapest 1995, 195-221.

Ellenőrző kérdések:

1. Hány peloponnészoszi háború volt, mettől meddig tartottak?
2. Hogyan vesztette el Athén a 2. peloponnészoszi háborút, és milyen következményekkel járt a vereség?
3. Mi történt a Harminc Zsarnok és a polgárháború alatt?
4. Hogyan, mikor és kik restaurálták a demokráciát?

Kiválósági kérdések, feladatok:

1. Hogyan ítéli meg Platón a Harmincak között fellépő rokonai ténykedését (lásd: *Hetedik levél* 324c-325a)?